

Årgång 33 | Nr 2 | 2020

PARNASSIA

Föreningen Smålands Flora

Föreningen Smålands Flora

Föreningen startade år 1982.

Medlemsavgiften för 2021 är 100 kr och för familjemedlemsskap är avgiften 25 kr. För detta får du möjlighet att delta i föreningens aktiviteter! Fullbetalande får dessutom *Parnassia* (2 häften om året, tillsammans minst 32 sidor).

Föreningens plusgiro: 66 29 27 -3

Styrelse 2020–2021

Ordförande: Tomas Burén, Adelgatan 11A, 393 50 Kalmar
Tel. 070-356 46 97. E-post: tomas.buren@netatonce.net

Vice ordförande: Margareta Edqvist, Syrengatan 19, 571 39 Nässjö
Tel. 070-231 35 82. E-post: margareta.edqvist@telia.com

Sekreterare: Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 32 Karlskrona
Tel. 070-983 14 49. E-post: cotula@gmail.com

Kassör: Uno Pettersson, Vårlöksvägen 7, 352 51 Växjö
Tel. 0470-751734. E-post: uno_p@hotmail.com

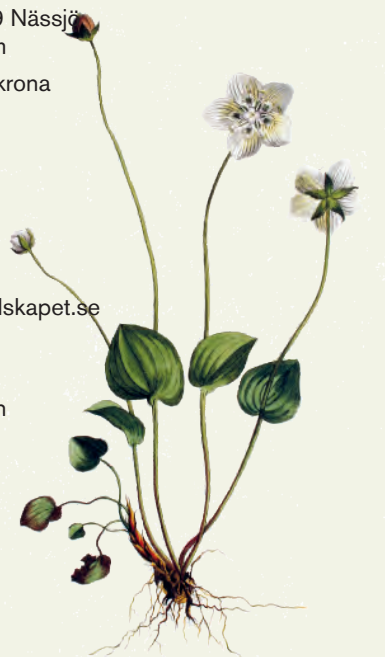
Per Darell, Rökesvens väg 14, 342 34 Alvesta
E-post: per.darell@gmail.com

Mats Halling, Helgsjö 2, 593 92 Västervik
Tel. 0490-921 01. E-post: mats.halling@hushallningssallskapet.se

Eric Lundén, Smålandsgatan 5B, 392 33 Kalmar
Tel. 073-766 48 95. E-post: eric.lunden1@gmail.com

Åke Rühling, Humlekärrshultsvägen 10, 572 41 Oskarshamn
Tel. 0491-771 61. E-post: ake.ruhling@telia.com

Tommy Nilsson, Villagatan 8, 570 80 Virserum
E-post: tommy@virserum.com

Slätterblomma
Parnassia palustris

Omslagsbild: Klockgentiana vid sjön Flåren. Foto: Ingela Carlström.

Småvänderot i sydvästra Småland

▪ Bertil Möllerström

Sydvästligaste hörnet av Småland är synnerligen artfattigt. Detta gäller åtminstone flertalet organismgrupper och således även kärlväxter. Några ovanliga representanter för dessa hyser området förstås, exempelvis sylnarv *Sagina subulata* och småvänderot *Valeriana dioica*. När den senaste rödlistan kom våren 2020 kunde man bland annat finna att småvänderot hade rödlistats som sårbar (VU) (SLU ArtDatabanken 2020). Småvänderot är således numera en floraväktarart. En återinventering av kända lokaler i trakten kändes som en trevlig utmaning under 2020. Jag gjorde en första insats genom att besöka de lokaler där den tidigare noterats vid främst inventerandet för Smålands Flora 1978–2005. Dessa lokaler omfattar i stort sett hela det småländska beståndet (Edqvist & Karlsson 2007).

Småvänderot är en sydlig art som i Sverige endast är funnen i Skåne och Blekinge, på Öland och Gotland, i södra och västra Småland samt på ett fåtal spridda lokaler längre norrut. Åke Widgren sände en lista från Artportalen med drygt trettioalet rapporterade fynd i Markaryds kommun och angränsande delar av Ljungby och Älmhults kommuner. Några av dessa avsåg samma lokal.

Jag lade till ett antal sannolika lokaler. I en av dessa hade jag faktiskt funnit småvänderot för många år sedan men uppenbarligen förbisett att rapportera. Jag återfann den där, men övriga potentiella lokaler som jag tillfogat inventeringen hyste ingen småvänderot. Dessa samt några utgångna lokaler från listan, som jag inte kunde hitta, kommer inte att behandlas vidare. Lokaler med fynd

Fig. 1. Blommande småvänderot i Agghult SV.
Foto: Bertil Möllerström.

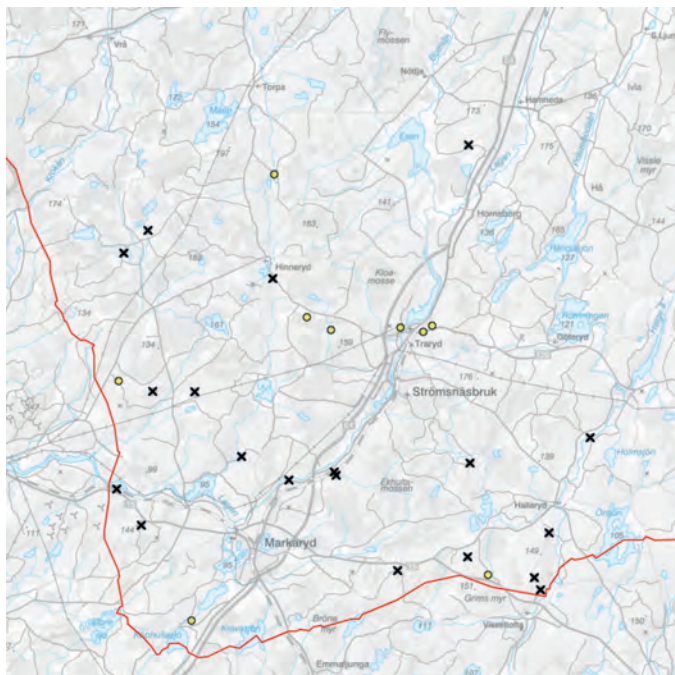

Fig. 2. Återinventerade småvänderotslokaler i sydvästra Småland (gul prick = fynd, kryss = ej återfunnen). Utdrag från Artportalen 2020-11-11.

av småvänderot samt äldre lokaler utan återfynd framgår av utdraget från Artportalen (Fig. 2).

Inventeringen

Jag började förstås min inventering med de närliggande och av mig kända lokalerna. De tre närmaste hade alla stora eller i två fall mycket stora bestånd av småvänderot. Jag fick intrycket att den i dessa trakter ej minskat alls, eller i varje fall obetydligt. Den fortsatta inventeringen visade emellertid med eftertryck att en betydande nedgång i populationen skett även i dessa trakter. Av de trettiofyra lokaler jag besökte hyste endast nio småvänderot och de flesta av dem dessutom med oroväckande små bestånd (tabell 1).

Tabell 1. Lokaler med antal plantor av småvänderot 2020, samt uppgift om senaste äldre notering. Lokalnummer inom parentes.

Bägaryd (1)	2	noterad (1980)
Lidhult (2)	11	noterad (1996)
Hässlehult (3)	3	noterad (1996)
Göshult (4)	1 500	noterad (2008)
Grönö (5)	500	noterad (2008)
Agghult SV (6)	28	17 (2008)
Agghult NO (7)	70	noterad (2003)
Nybygget (8)	20	noterad (1983)
Sännessholma (9)	6	noterad (1987)

Min ursprungliga lista tog upp fyrtiofyra lokaler varav fem var potentiella som jag själv tillfogat. Tio av de gamla lokalerna kunde jag inte återfinna. Vid någon fanns bebyggelse som hindrade möjligheten att komma åt den förmodade växtplatsen, men i flertalet fall var miljön så anorlunda att någon lämplig lokal ej gick att se. De fyra Trarydslokalerna är de enda med stora eller mycket stora bestånd (tabell 1). De ligger dessutom som på en linje varför man kan misstänka att markförhållandena här avviker från resten av det inventerade området (Fig. 3). Jag har försökt finna belägg för denna teori utan att lyckas, men sannolikheten för att detta skulle vara ren slump tycker jag är mycket liten.

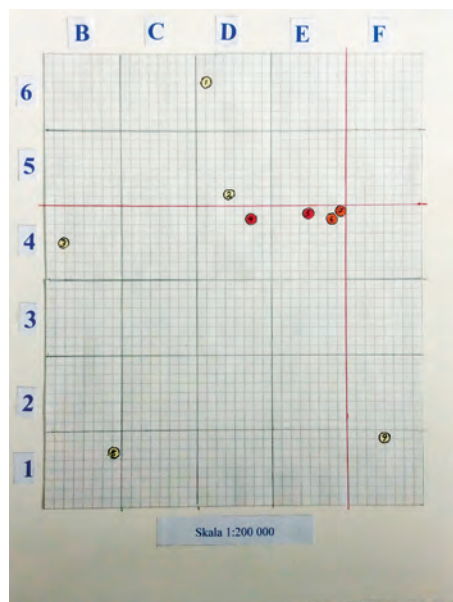

Fig. 3. De nio aktuella lokalernas fördelning. Gul prick = 1–20 ex, Orange prick = 21–100 ex, Röd prick = mer än 100 ex.

Lokaler med bestånd av småvänderot är förstås intressanta bara på grund av detta, men det kan ju finnas andra rara eller här rara arter som förtjänar ett omnämnande och dessutom på lokaler där småvänderot saknas. För några finns det dessutom andra aspekter som är viktiga att ta upp. Här följer beskrivningar av de nio lokaler som hyste småvänderot, samt av de åtta övriga som är värda att kommentera. För uppgift om koordinater och lokal-id i floravakteriet hänvisas till Artportalen.

Agghult NÖ (Traryd). Jag kallar lokalen för Gullpudrabäcken, men denna för trakten ytterst artrika, rent av unika bäck, är namnlös på kartan varför det mera prosaiska namnet Agghult NÖ blir mindre förvirrande. Jag fann här ett 70-tal plantor. Gullpudra *Chrysosplenium alternifolium* som i dessa trakter är ytterst sällsynt finns i stora bestånd längs bäcken liksom bäckbräsmå *Cardamine amara*. Bäckveronika *Veronica beccabunga* finns dessutom här och var längs bäcken men jag minns inte jag sett den någon annanstans häromkring.

Agghult SV (Traryd). Detta är den till arealen minsta lokalen. Större delen av beståndet finns i en kort sträcka av ett landsvägsdike längs väg 120 och några få plantor i det lilla kärret innanför. Det borde vara tvärtom tycker man, men hela kärret domineras av bindvide *Salix aurita* och en del andra buskar varför ljustillgången är ringa, vilket borde vara förklaringen till detta. Det stärker också min teori om att småvänderot kräver speciellt gynnsamma markförhållanden.

Fig. 4. Göshult.
Foto: Bertil Möllerström.

Bägaryd (Torpa). En liten å eller bred forsande bäck med rik flora längs kanterna, bland annat lopplummer *Huperzia selago*. Det dröjde innan jag hittade småvänderoten som visade sig finnas i ett översilningskärr vid ett litet biflöde till bäcken.

Fåglehult (Hallaryd). Denna lokal verkar vara perfekt för småvänderot. En slingrande bäck med flera översilningspartier borde nästan garantera fynd, men jag gjorde inga. Lokalen är emellertid ganska stor och delvis med oländig

terräng, varför jag kan ha missat något. Den är värd ett återbesök nästa år.

Grönö (Traryd). Denna lokal ligger på kort gångavstånd från min bostad. Trots detta har den fått färre besök än flertalet lokaler. Anledningen är förstås inte att jag ej väntade mig några fynd där utan att det numera är på gränsen till omöjligt på grund av all avverkad sly som fått ligga kvar under kraftledningen som passerar rakt över. Kraftverket byggdes 1942 så dessa ledningar har gått över kärret sedan lång tid tillbaka, men det

är först de senaste decennierna som röjningen under kraftledningen blivit ett problem. För femtio år sedan var området klassat som intressant av länsstyrelsen och fanns med på en lista över planerade framtida naturreservat. Kärnväxtfloran hyste förutom småvänderot ett fint bestånd av granspira *Pedicularis sylvatica* (rödlistad som nära hotad, NT) samt ängsstarr *Carex hostiana* (rödlistad som nära hotad, NT), kärrsälting *Triglochin palustris* och kallgräs *Scheuchzeria palustris*. Även mossfloran var rik med arter som rosmossa *Rhodobryum roseum*, palmmossa *Climacium dendroides*, stor tujamossa *Thuidium tamariscinum* och västlig hakmossa *Rhytidiadelphus loreus*. När jag för kanske tjugo år sedan besökte Grönö för att räkna granspirorna fann jag hela växtplatsen begravd under ett halvmeterhögt lager av avverkad sly. Jag kontaktade länsstyrelsen men inga åtgärder vidtogs och sedan dess har eländet bestått. Granspirorna, de raste mossorna och sannolikt det mesta av den övriga intressanta floran är numera ett minne blott. Att jag mot den bakgrunden skulle hitta cirka 500 plantor av småvänderot är närmast ofattbart, men förstås också ytterst glädjande. Hade det varit möjligt att gå runt i lokalen som förr skulle antalet kanske blivit större, men de delar som ligger utanför kraftledningsgatan har delvis omvandlats till en genomtränglig buskskog.

Gustavsberg (Markaryd). En till ytan stor lokal med, vad jag kan tycka, ytterst goda förutsättningar för småvänderot. Jag hittade ingen, men ängsruta *Tha-*

lictrum flavum och ängsfräken *Equisetum pratense* gav lite tröst i besvikelsen. Emellertid är det en lokal som är värd ytterligare besök.

Göshult (Traryd). Den i särklass bästa småvänderotslokalen, med omkring 1 500 plantor. Den består av ett stort kärr med en liten bäck som flyter igenom. Den verkar helt fri från olämpliga ingrepp. Inga hjulspår, inga fällda träd, inga torrläggande diken, kort sagt så som det borde vara. Heder åt markägaren! Kärrfräken *Equisetum palustre* finns här men är annars ytterst sällsynt i dessa trakter.

Hässlehurst (Hinneryd). En liten lokal i väglöst land. En bäck med små översilningskärr i starkt kuperad terräng inne i skogen. Trots det skuggiga läget finns här ett litet bestånd.

Lidhurst (Hinneryd) är Göshults motsats, men trots hjulspår, fällda träd och ett dike kunde jag hitta ett litet bestånd av småvänderot, och dessutom kallgräs.

Nybygget (Markaryd). Detta är den till ytan största lokalen i min undersökning. Ursprungslokalen är inte så stor, men eftersom området vid bron där jag parkerade såg mycket lämpligt ut följde jag ån hela vägen. Något som var lätt eftersom en bred grusväg går tätt intill ån. Denna väg är förbryllande eftersom det inte är någon väg för traktorer eller skogsmaskiner trots sin bredd. Det verkar närmast vara en promenadväg och det finns faktiskt en bänk att vila

Fig. 4. Lidhult. Foto: Bertil Möllerström.

på vid vägens mitt. Längs denna fann jag mycket spännande, exempelvis sötbjörnbär *Rubus plicatus*, färgkulla *Cotula tinctoria*, ängsfräken och till min stora förvåning kärrfibbla *Crepis paludosa*. Vägen slutade tvärt med en vändplats och omedelbart efter fann jag äntligen småvänderoten i ett kärr längs åkanten. Jag misstänker att ursprungslokalen varit större men en del av den nu ligger begravd under väggruset. Det blev jobbigare att följa ån när vägen tagit slut och eftersom jag inte fann fler exemplar av småvänderot gav jag snart upp. Det kan dock vara värt besväret att försöka ta sig vidare ett annat år.

Ryd (Hamneda). Här hade Krister Wahlström noterat småvänderot rela-

tivt nyligen. Förhoppningarna var alltså stora att vi skulle återfinna den när vi var där tillsammans. Vi ägnade också åtskilliga timmar åt att undersöka lokalen och fann smörbollarna *Trollius europaeus* där de brukar finnas, samt ängsstarr men ingen småvänderot. Lokalen är inte så stor och relativt lätt att vandra runt i varför jag ej tror att vi missade något. Lokalen ligger i en stor beteshage där en flock hästar och en tjur vandrar omkring. Möjligen var alla exemplar avbetade eller nedtrampade och återkommer ett annat år.

Sjöhaga (Markaryd). Detta är en märklig lokal med en intressant flora, men endast på sina ställen med de rätta förutsättningarna för småvänderot. Jag fann heller ingen, men i kanterna däremot grönvit nattviol *Platanthera cloranthia* och brudborste *Cirsium heterophyllum* samt i vattnet vattenblink *Hottonia palustris*.

Stenshult (Hallaryd). Likt Sjöhaga en lokal som avviker påtagligt från de övriga. Den består av en damm med vegetation som tyder på övergödning och ett kärr som möjligen är den ursprungliga växtplatsen för småvänderot. Nu finns där praktiskt taget inget annat än kalmus *Acorus calamus*. I dammen växte andmat *Lemna minor* och i kanten gökblomster *Lychnis flos-cuculi*, men ingenstans fanns småvänderot.

Sännesholma (Hallaryd). Jag hittade en liten damm med branta slänter och en vegetation som var av det triviala slaget.

I mina fältanteckningar har jag skrivit ”verkar föga lämplig numera”. Men bakom dammen såg det något bättre ut och jag hittade faktiskt ett litet bestånd. Jag har dock fortsatt mina fältanteckningar med ”Varför Fåglehult saknar men här finns” känns som ett mysterium.

Upsala (Hinneryd). En ganska fin liten bäck med några kärrpartier. Tyvärr domineras kärren numera av högvuxen gräsvegetation. De lämpliga platserna är få och jag hittade ingen småvänderot. Bergslok *Melica nutans*, som är sällsynt häromkring, kunde jag dock notera.

Vänneböke (Hinneryd). En liten å med rik flora, bland annat brudborste i kan-ten. Jag följde ån så gott jag kunde en lång sträcka utan att finna något riktigt lämpligt ställe. Den var delvis svår att följa och är värd ett nytt försök.

Västra Haghult (Markaryd) En lokal som jag hoppades mycket av när jag fann den. Jag hittade många arter. Flera av dessa var trädgårdsflyktingar men främst sådana man kan hitta där förhål-landena är lite rikare. Dessutom skogs-bräsma *Cardamine flexuosa* som jag inte kan minnas att jag någonsin sett i dessa trakter tidigare. När jag började närma mig de riktiga kärrpartierna fick jag hastigt retirera för att inte fastna i dyn. Dessa partier var trots allt överblickbara och jag kunde inte skönja någon små-

vänderot. Förklaringen är sannolikt en kort, bred, stabil väg som byggts rakt ut över kärret, och vars enda funktion verkar vara att därifrån stälpa av trädgårds-avfall. Vägen har förmodligen skurit av källflödet med förödande resultat för hydrologin på platsen.

Slutord

En undersökning som denna har förstås, förutom motion och frisk luft, givit ett resultat – det som redovisas ovan. Dessutom överraskningar, tyvärr ofta negativa, men förstås inte så sällan positiva. Så glad jag blev när jag kom till Gös-hult och så överraskad när kärrfibblan dök upp vid Nybygget! Men det känns också tydligt att den miljölagstiftning vi har måste efterlevas bättre och möjligen även skäpas i vissa avseenden.

Tack till Åke Widgren för hjälp med mas-sor av praktiska detaljer av skilda slag. Tack också till Krister Wahlström för en givande samvaro i en spännande biotop. Hoppas vi finner småvänderoten där ett annat år.

Citerad litteratur

Edqvist, M & Karlsson, T. (red.) 2007. *Små-lands Flora*. SBF-förlaget, Uppsala.
SLU Artdatabanken 2020. *Rödlistade arter i Sverige 2020*. SLU, Uppsala.

Bertil Möllerström, Kyrkvägen 19, 287 72 Traryd.
E-post: pylle.bm@gmail.com

Bitterkrassing på en sydlig utpostlokal

▪ Tomas Burén

Bitterkrassing *Lepidium latifolium* finns på ganska många ställen i skärgården i norra Kalmar län och är inte ovanlig i Blekinges skärgård. Däremellan finns, förutom några få öländska fynd och en lokal vid Blekinges östkust endast en uppgift, från Mellersta Majör i Torsås kommun (Artportalen, Lars Borg 2019). När jag i början av juli gick en sväng längs stranden i Björkenäs stugområde söder om Bergkvara (Söderåkra socken, Torsås kommun) fick jag syn på några avvikande plantor intill en båtplats, där

jag gått många gånger tidigare. Jag insåg strax att det var bitterkrassing, totalt ett 30-tal stjälkar. Vegetationen runt båtplatsen slogs av någon vecka senare, men den fleråriga bitterkrassingens verkar tåla det.

Med tanke på de många förekomsterna i Blekinge och att bitterkrassing dessutom finns vid Eckelsudde på Öland, i stort sett rakt över Kalmarsund är det inte direkt oväntat att den kan dyka upp i sydöstra Småland. Den kan mycket väl finnas på fler ställen, så håll ögonen öppna!

Fig. 1. Bitterkrassing vid Björkenäs stugområde.
Foto: Tomas Burén.

Hängstarr funnen i Gullabo

▪ Tomas Burén

Hösten 2019 ringde Jan-Erik Persson i Torsås och berättade att han hade hittat hängstarr *Carex pendula* i närheten av vattenverket i Gullabo, Torsås kommun. Inga fynd från Småland fanns vare sig i Smålands flora eller på Artportalen. Det kändes dock inte så inspirerande att titta på halvvissna plantor, så vi bestämde att göra ett gemensamt besök nästa år i stället. Den 3 juli blev det äntligen av och det var ingen tvekan om att det rörde sig om hängstarr. Åtminstone 15 tuvor med närmast manshöga strån växte i ett fuktigt skogsparti intill vattenverket. Hur arten har kommit dit är okänt, men det har grävts en del i området och antingen kan den ha följt med några jordmassor eller också har den på annat sätt lyckats sprida sig från odling. Spridning från ursprungligt vilda bestånd känns inte

sannolikt, eftersom alla svenska förekomster troligen är förvildade.

Hängstarr delas in i två underarter, som båda är funna i Sverige (Ljungstrand 2018). Plantorna i Gullabo har släta honaxskaft och vitgröna snärphinnor, vilket bör innebära att det rör sig om västlig hängstarr *C. pendula* ssp. *pendula*. Belägg har lämnats till herbariet i Oskarshamn (OHN).

Det verkar som att hängstarr förvildas ganska lätt, så fler fynd är säkert att vänta. Arten är närmast omisskännlig, men belägg bör samlas så att underarten kan fastställas.

Citerad litteratur

Ljungstrand, E. 2018. Två underarter av hängstarr även i Norden. *Svensk Bot. Tidskr.* 112: 41-47.

Fig. 1 & 2. T.v. Hängstarr i Gullabo. T.h. Snärp hos västlig hängstarr. Foton:Tomas Burén.

Kotula även i Småland

▪ Tomas Burén

Kotula *Cotula coronopifolia* är en ursprungligen sydafrikansk korgblommig växt som på senare tid har etablerat sig på sumpiga havsstränder i Sverige. På Öland bildar arten numera stora bestånd (Andersson & Gunnarsson 2017, Tomasson 2020) och fynd längs Smålandskusten har därför varit väntade.

2019 rapporterade Lars Borg kotula från Mellersta Majör i Söderåkra socken, Torsås kommun. Tidigare uppgifter från Småland verkar saknas.

Den 19 september i år rapporterade Arne Hellgren kotula från Enudden vid Ekenäs, Voxtorps socken, Kalmar kommun på Artportalen. På telefon berättade Arne att det bara handlade om enstaka, lösryckta plantor. Den 15 no-

vember ringde Arne och berättade att han nu hittat stora mängder av kotula på samma lokal. Kanske hade de flesta plantorna inte börjat blomma när det första fyndet gjordes.

Kotula betraktas som en invasiv art och det finns anledning att följa utvecklingen. När den blommar kan arten knappast förväxlas med något annat, så håll ögonen öppna om du besöker stränder längs Smålandskusten.

Citerad litteratur

Andersson, U-B & Gunnarsson, T. 2017.

Kotula – en invasionsart i drönaperspektiv. *Svensk Bot. Tidskr.* 111: 344–347.

Tomasson, L. 2020. Kotula hotar mångfalden på våra strandängar. *Svensk Bot. Tidskr.* 114: 242–249.

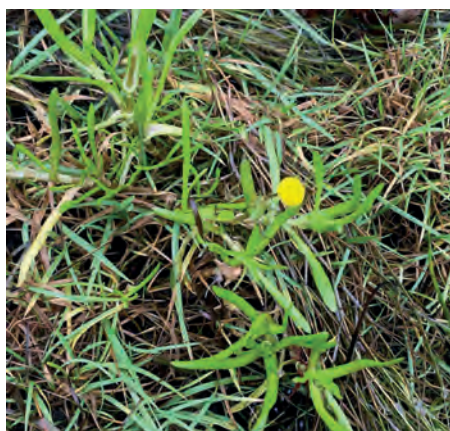

Fig. 1 & 2. Kotula vid Ekenäs. Foton: Arne Hellgren.

Årsmöte med djupdykning i Nybros flora

▪ Ingela Carlström

Fig. 1. Revig blodrot. Foto: Ingela Carlström.

Den 1 augusti samlades elva medlemmar för att delta i Föreningen Smålands Floras årsmöte. Mötet hölls i Pukeberg i Nybro där vi åt gott på Café Hos Oss och hade chans att se en utställning av både glas- och bruksföremål.

Punkterna på dagordningen kunde betas av i ganska rask takt. Styrelsen i sin helhet omvaldes och Tomas Burén fortsätter att vara ordförande. Föreningens ekonomi är fortsatt mycket god och medlemsavgiften förblir oförändrad. Vi är cirka 140 medlemmar.

Exkursion i Pukeberg

Efter årsmötet gjorde vi en kortare exkursion i närområdet där vi fick förmånen att se både vanliga och ovanliga arter. Vi började med att titta på ett par plantor av det som till synes var sträv nejlikrot *Geum hispidum*, men där en del karaktärer gjorde att vi blev tveksamma. Belägg togs därför av Åke Rühling som kommer att kolla upp om det var en hybrid.

I närheten av en kompost växte en av årets växter, blekbalsamin *Impatiens par-*

viflora. Lite längre bort hittade vi också flyghavre *Avena fatua* och en rosenstry *Lonicera tatarica* i frukt som lyste orange lång väg.

Till de ovanligare arterna hörde sumpviol *Viola uliginosa* som ju nu blommat över, men där vi såg fina bladrosetter efter att ha gått in i ett lite fuktigare skogsområde. Utöver sumpviolen fick vi se en vanlig storigelknopp *Sparganium microcarpum*. Åke Widgren lärde oss att den är lätt att skilja ut genom att titta på den inre bladbasen som hos denna art är helt vit. De andra stora igelknopparna som tidigare räknades till samma art är rosa eller rödanlupna.

Längs en cykelväg växte esparsett *Onobrychis viciifolia*, en inte helt vanlig ärtväxt som nu gått i frukt. Andra växter som kom i vår väg var blommande frossört *Scutellaria galericulata*, strandklo *Lycopus europaeus*, fackelblomster

Lythrum vulgare och flera tjugiga blå jungfrusländor som lekte på vattenytan i den lilla bäcken vi passerade.

Tomas Burén är ju specialist på björnbär och vi fick titta på tre olika arter av björnbär under dagen. Skogsbjörnbär *Rubus nessensis* med små taggar, grön bladundersida och goda bär, surbjörnbär *R. sulcatus* med större taggar och tydligt skaftade nedre småblad, samt spetsbjörnbär *R. gothicus* med långspetsade, grovtandade blad och raka taggar.

Exkursion till Madesjö

Efter lunch åkte vi ut till Madesjö för att titta på revig blodrot *Potentilla anglica* och blodrot *P. erecta*. Tomas Burén visade oss vilka karaktärer vi skulle titta på. Den reviga blodroten skiljer sig från blodrot bland annat genom att bladen är skaftade och stiplerna är hela. På blodrot är bladen oskaftade och de

Fig. 2. Sumpviol. Foto: Ingela Carlström.

flikiga stiplerna ser nästan ut att tillhöra de trefingrade bladen som därmed ser femfingrade ut. Blomstorleken skiljer sig också och den reviga blodroten är den större av de två. Det fanns också hybrider på ängen så det gällde att titta på de olika karaktärerna för att vara säker på vilken art man tittade på. Innan vi lämnade Madesjö tittade vi på rävstarr *Carex vulpina* som växte i ett dike vid vägen.

Exkursion i Kristvallabrunn

Efter Madesjö styrde vi kosan till Kristvallabrunn. Så fort vi gick ur bilarna fick vi syn på spenslig ullört *Logfia minima* som verkar ha ett bra år i år. Vårt mål var Stendammekärret så stövlarna fick åka på trots den närmare 30-gradiga värmen, och det var ett klokt beslut eftersom vi var ute på riktigt gungfly. Uno Pettersson sjönk ner ordentligt och fick med sig en vatten- och lerfylld stövel upp ur dyn medan vi andra fick oss ett gott skratt.

Stendammekärret visade upp många fina växter. Vi såg både dybläddra *Utricularia intermedia* och dvärgbläddra *U. minor*, ängsull *Eriophorum angustifolium* och kärrull *E. gracile* samt fint blommande växter som frossört, kransmynta *Mentha xverticillata*, knölsyska *Stachys palustris*, hampflockel *Eupatorium cannabinum* och kärrsilja *Peucedanum palustre*.

Avslutningsvis, efter ett härligt medhavt fika i skuggan, letade vi upp Valters källa för att söka efter loppstarr *Carex*

Fig. 3. Uno blev blöt. Foto: Ingela Carlström.

pulicaris, men vi hade ingen framgång i vårt sökande. Däremot såg vi bland annat vattenblink *Hottonia palustris*, hultbräken *Phegopteris connectilis*, björkpyrola *Orthilia secunda* och rödgul trumpetsvamp *Craterellus lutescens*.

Totalt noterade vi 199 fynd under dagen och 180 olika arter, varav 159 arter var växter. Det var en riktigt rolig och givande dag där många kunniga personer delade med sig av sin kunskap. Tack alla som var med!

Erbjudande från Svenska Botaniska Föreningen

Under perioden 2021–2023 kommer SBF att erbjuda medlemmar i SBF:s medlemsföreningar (till exempel Föreningen Smålands flora) att **bli medlem i SBF med tidskriften Vilda Växter** för 150 kr/år (ordinarie pris 275 kr).

Beställer du ett nytt medlemskap nu, så bjuder vi dessutom på årets sista nummer av Vilda Växter.

Erbjudandet gäller även befintliga SBF medlemmar.

För att utnyttja erbjudandet – kontakta kansliet.

Svenska Botaniska Föreningens kansli

Kungsängens gård 206

753 23 Uppsala

Tel: 018-103 300

E-post medlemsärenden: medlem@svenskbotanik.se

Medlemsavgift för 2021

Enligt förslag på årsmötet skickas inbetalningskort för medlemsavgiften i fortsättningen med nr 2 av Parnassia. Tidigare har det skickats med nr 1, vilket blir lite förvirrande då det numret normalt inte kommer ut förrän i juni. Förändringen medför att det i år skickas ut två inbetalningskort, men det som kom med förra numret av Parnassia gäller alltså 2020 medan det som bifogas här gäller 2021.

Betala in din medlemsavgift senast de 28 februari 2021!

Inventera åkerogräs!

▪ **Sebastian Sundberg & Jan Y. Andersson**

Under 2021–2023 genomför SBF i samarbete med Sveriges lantbruksuniversitet, SLU en nationell åkerogräsinventering. Detta då vi vet ganska lite om hur utvecklingen ser ut hos dessa åkermarkernas anarkister. De utgör en ofta bortglömd men viktig del av odlingslandskapets biologiska mångfald, för sin egen skull men också för andra organismer, inte minst blombesökande insekter. Det finns mycket åkerkant i Sverige: 629 554 692 m vilket motsvarar 15,7 varv runt jorden, och med 1 m bredd blir det en yta av 630 kvadratkilometer! Vi vet att många åkerogräs har minskat kraftigt under 1900-talet till följd av effektiv frörensning, besprutning och mer tätväxande grödor. Detta ledde till att det sedan 2007 finns ett åtgärdsprogram för hotade åkerogräs (Kloth 2007). Av 138 taxa som till stor del är knutna till åkermarker är en fjärdedel (35) idag rödlistade. Åkerogräsen uppmärksammades redan i slutet av 1900-talet genom flera studier och inrättande av s.k. allmogeåkrar, åkrar som odlas enligt gamla metoder med äldre och mer ursprungliga sorter av grödor. Antalet allmogeåkrar har dock minskat successivt och antalet som har brukats kontinuerligt sedan dess är nog färre än tio i hela landet nu. I Danmark, Finland och Storbritannien har nationella åkerogräsinventeringar gjorts men ännu inte i Sverige (se bl.a. Andreasen m.fl. 1996).

Inventeringens mål

Målet med inventeringen är att vi ska få ett bättre grepp om åkerogräsens mängd och utbredning idag, deras relation till olika grödor, odlingsform (konventionell eller ekologisk) och jordtyp, vilken sedan utgör grunden för framtida återinventeringar. Kommer det in nya åkerogräs med nya grödor och ett varmare klimat? Finns det ytterligare arter eller underarter som minskar kraftigt, som blir rödlistade och har behov av uppmärksamhet? Målet är att vi ska samla in data från 1 000 åkertegar, med god representativitet för hela Sveriges åkerareal.

Metod

Metoden för inventeringen är ganska enkel: det handlar om att inventera vilka arter (och underarter) samt ungefär hur många ogräsplantor som växer i en 100 m lång och 1 m bred sträcka längs åkerkanten. Inventeringen görs lämpligen från slutet av juni till början av augusti. Vallodlingar ingår inte. Inventeringen är uppdelad i två spår: ett prioriterat där det finns förvalda 2×2 km-rutor var 25:e km, samt ett fritt där du kan välja vilken åker som helst. Det prioriterade spåret ger en bättre statistisk representativitet medan det fria kan ge bättre kunskap om vad som växer tillsammans med ovanligare grödor. Det enda som krävs är att du har ett konto i Artportalen och att du anmäler ditt deltagande i projektet till

någon av oss för att bli medlem. Att inventera en åkerkant tar 30–60 minuter för en van inventerare, men kan ta lite längre tid om du är ovan då det är viktigt att artbestämningarna blir korrekta. Sedan är det viktigt att du rapporterar ganska omgående så att din insats syns och ingen annan inventerar samma teg i onödan. Som medlem i projektet kan du på Artportalens rapporteringssida se var de prioriterade områdena finns och vilka åkertegar som odlas ekologiskt. Det är även möjligt att rapportera direkt i fält genom checklisterapportering i din mobiltelefon.

Löpande kommunikation

Vi planerar att ordna en sida med löpande information om projektet på SBF:s websida, där du även kan ladda ner mer detaljerade instruktioner, fältprotokoll/checklista och artlister (inklusive vilka svårbestämda taxa som det är beläggstvång på). Dessutom kommer projektet ha en Facebookgrupp där du kan ställa frågor och diskutera med andra inventerare. Det finns gott om bestämmingslitteratur, utöver standardflororna, där exempelvis Fogelfors (2006), med nycklar till åkerogräsens groddplantor, kan rekommenderas och laddas ned fritt. För artbestämningsproblem kan du även vända dig till Facebookgrupperna Vilken växt eller Los Adventivos. Projektet kommer att uppdatera och redovisa översiktliga resultat efter varje fältsäsong. Efter 2023 kommer vi göra en större sammanställning och vetenskaplig analys i samarbete med forskare på SLU.

Regionala satsningar?

Vår förhoppning är att detta projekt även ska inspirera till initiativ i de regionala föreningarna, som exkursioner till åkrar samt anord-

nandet av bestämningsträffar mot slutet av säsongen. Detta blir även ett test av hur väl nationella, ideella insatser fungerar och som kan leda till nya inventeringar i SBF:s regi framöver (som komplement till Årets växt), och kan på så sätt fylla tomrummet efter avslutade provinsflorainventeringar!

Välkommen ut i åkerkanten i sommar!

Tack till Karl Soler Kinnerbäck som hjälpte till med fälttesterna under sin praktik hos SLU Artdatabanken under sommaren 2020, och till Sofie Wikberg som gjorde GIS-arbetet för kartfunktionen.

Litteratur

- Andreasen, C., Stryhn, H. & Streibig, J.C. 1996. Decline of the flora in Danish arable fields. *Journal of Applied Ecology* 33: 619–626.
- Fogelfors, H. 2006. *Åkerogräs i Sverige*. Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala. http://ogras-radgivaren.slu.se/page/dokument/Akerogras_nyckel.PDF
- Fröberg, L. 2010. *Inventering av åkerogräs i Blekinge 2006*. Länsstyrelsen Blekinge län, Rapport 2010:04. <https://www.lansstyrelsen.se/blekinge/tjanster/publikationer/2010/20104-inventering-av-akerogras-i-blekinge-2006.html>
- Kloth, J.-H. 2007. *Åtgärdsprogram för bevarande av hotade åkerogräs*. Naturvårdsverket Rapport 5659. <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5659-X.pdf>

Kontakt och anmälan: sebastian.sundberg@slu.se eller jan.andersson@svenskbotanik.se

Mer information kommer i nästa nummer av Parnassia och på föreningens hemsida och Facebooksida.

Floraväktarläger i Gnosjö 12–16 augusti 2020

▪ Uno Pettersson

Fig. 1. Charlotte Wigermo letar sjötätel vid sjön Flören. Foto: Uno Pettersson.

Årets floraväktarläger genomfördes i Gnosjö där vi bodde på ett vandrarhem i utkanten av samhället. Just den här veckan infann sig en värmebölja i södra Sverige, men temperaturer på 25–30 grader var inget som hindrade de entusiastiska deltagarna från att ta sig an de krävande utmaningarna. Från Gnosjö

åkte vi ut två och två och besökte floraväktarlokalerna i Gnosjö, Gislaved, Vaggeryd, Värnamo och Sävsjö kommuner. Eftersom det är glest med floraväktare i den här delen av Småland var det många av lokalerna som inte hade besökts sedan inventeringen för Smålands Flora på 1980-talet.

Fig. 2. Växtplats för klockgentiana vid sjön Flåren i Värnamo kommun. Foto: Ingela Carlström.

Fokusart var klockgentiana och här hade vi ett bättre utgångsläge eftersom Margareta Edqvist gjorde en grundlig inventering av arten i Jönköpings län 2005. Målet var nu att ta reda på om den håller ställningarna i den här delen av Småland. Eftersom klockgentiana främst växer utefter sjö- och åstränder är inventering av arten beroende av någorlunda lågt vattenstånd. Vi fann att vattenståndet inte var högre än att åtminstone övre delen av de blommande skotten befann sig över vattenytan. Endast på några av stränderna var det så högt vatten att det var svårt att ta sig fram. Vi konstaterade att klockgentianan hade ett bra år och blommade som

allra bäst under inventeringsdagarna. Arten eftersöktes på 60 lokaler och vi fann den på 37 av dessa, men i mycket varierande antal. På flera lokaler var det bara enstaka exemplar medan det på fyra platser hittades över 1 000 skott. Den samlade bedömningen är att läget för klockgentianan är ungefär detsamma som 2005.

En dag fick Charlotte Wigermo och jag till uppgift att leta efter sjötåtel och klockgentiana på en halvö i sjön Flåren. Stormfälld skog på land i kombination med mycket steniga och blockiga stränder och därtill ganska högt vattenstånd gjorde att vi bitvis hade svårt att ta oss fram. Då kände vi att vi hade tagit oss

vatten över huvudet och inte bara i bildlig bemärkelse. En av oss halkade på en sten och hamnade helt under vattnet och kom upp med blöt utrustning, men utan kroppsliga skador. Klockgentiana hittade vi på flera lokaler runt halvön, men någon sjötåtel såg vi inte spår av trots att den tidigare rapporterats från flera lokaler på halvön. Ett annat år med lägre vattenstånd torde förutsättningarna vara bättre att hitta arten som sannolikt finns kvar men inte blommade detta år.

Två arter som vi letade efter på sjöstränder var klotgräs och strandlummern. Klotgräs söktes på 15 lokaler, men endast en enda planta påträffades. Förmodligen hade vattenståndet varit för högt under sommaren och även om det var lägre när vi var där var det inte nog för att arten skulle påträffas. Med strandlummern, som också var en fokusart, var det bättre ställt. Den eftersöktes på 57 lokaler och påträffades på 12 av dessa. Förutom på grunda sjöstränder växte strandlummern i åtskilliga sandtag under inventeringen på 1980-talet. Då dessa nu besöktes på nytt fann vi att många av dem var övergivna och bevuxna med skog. Strandlummern var därmed borta sedan länge. I några av täkterna där verksamhet fortfarande bedrivs, påträffades stora mängder av lummern. Så var fallet i Femkampsområdet i Vaggeryd där arten var marktäckande på 335 kvadratmeter.

Ljungögontröst är en art som sedan länge har många kända förekomster i den här delen av Småland. Gamla grustag och väl-dränerade skogsvägar i öppna

talldominerade landskap är idealiska för arten. Av 15 besökta platser påträffades ljungögontrösten på 9 lokaler och sammanlagt räknade vi mer än 6000 plantor. Flera fyndplatser på Skillingaryds skjutfält kunde vi dock inte komma åt på grund av besöksrestriktioner.

Krypfloka är en vattenväxt som växer på sjöstränder, i diken och andra mindre vattensamlingar. Den har i Jönköpings län endast tre kända förekomster, samtliga i Gislaveds kommun. Nu letade vi efter den på dessa platser, men kunde bara finna den på de två kända förekomsterna i Storåsjön. Här fanns den i stora mängder och på en av fyndplatserna uppskattades antalet till 100 000 plantor.

Fig. 3. Ljungögontröst vid Östra Bohult, Gislaveds kommun.. Foto: Ingela Carlström.

Småvänderot är en raritet i vårt landskap och vi letade efter den på två lokaler i Labbramsängens naturreservat i Värnamo kommun. Täta bestånd av nässlor, älggräs och andra höga växter gjorde det mycket svårt att tränga in till de delar av reservatet där arten senast påträffades 2011. Vegetationen krävde heltäckande klädsel vilket var svårt att förena med den rådande värmeböljan. Besöket på platsen fick därför avbrytas utan att arten kunde påträffas och det bedömdes osannolikt att småvänderoten finns kvar.

Lungrot är en lite udda art som är knuten till gammal bebyggelse som det många gånger bara finns rester kvar av. Vi letade efter den på 15 lokaler. Flera av dem var gamla uppgifter och vi hade inte förväntat oss så många återfynd. Till vår överraskning hittade vi den på sju lokaler med 120 respektive 179 plantor på de största fyndplatserna.

Eftersom inventeringslägret sammanföll med blomningstiden för sen fältgentiana fick Margareta med en följeslagare varje dag i uppgift att besöka lokaler i hela länet för denna art. 28 lokaler besöktes, men arten påträffades endast på nio av dem vilket var en besvikelse. Vid Stensjö kvarn i Vaggeryds kommun räknades 2 773 plantor, men på de flesta platserna

var det bara enstaka exemplar. På en av länets viktigaste lokaler, Repperda ängar, hittades inte en enda planta. Tråkigt att det går utför med denna art, som vi vet ställer höga krav på skötseln av växtplatsen. Fältgentiana är helt beroende av hävd i form av slåtter eller bete, men samtidigt är det av största vikt att den får vara i fred under tillväxt och blomningstiden så att den kan sätta frö.

För mig som inte varit med på något inventeringsläger tidigare var det mycket lärorikt och fantastiskt att besöka nya miljöer och lära känna floraväktare från skilda delar av landet. Stränderna och fuktängarna med klockgentiana blev den stora behållningen för mig. Trots att vi var tvungna att hålla avstånd på grund av smittorisen, hade vi en mycket fin gemenskap då vi samlades på kvällarna för rapportering, utbyte av idéer och planering för nästa dag. Sista kvällen ordnade vi med gemensam mat från en catering-firma som avnjöts vid långbord på vandrarhemmets uteplats. Sofia Lund som är ny samordnare för Floraväktarieriet i landet skötte planeringen tillsammans med Margareta Edqvist som ju har byggt upp verksamheten. Med två så kompetenta personer i ledningen kunde det ju inte bli annat än succé.

Fler floraväktare behövs. Om du är intresserad kontakta Margareta Edqvist (Jönköpings län), Uno Pettersson (Kronobergs län) eller Åke Rühling (Kalmar län). Gemensamma aktiviteter kan komma att annonseras via hemsidan och Facebook.

Råd till författare

Parnassia utkommer i maj och december. Artiklar och notiser skickas senast 1 april respektive 1 november till Tomas Burén eller Åke Widgren (se nedan) för att komma med i ett visst häfte.

Det är enklast om du skickar texten med e-post och gärna skriven i Word. Men det går också utmärkt att skicka texten på papper (läs då korrekturet extra noga så att allt blir rätt avskrivet).

Skicka gärna med förslag till bilder – teckningar, kartor eller foton av växter, miljöer, personer. Digitala bilder fungerar smidigast. Digitala foton måste ha hög upplösning och helst vara i formaten .tif eller .jpg.

Välkommen med dina bidrag till *Parnassia*!

Redaktörer:

Tomas Burén, Adelgatan 11A, 393 50 Kalmar.

Tel. 070-356 46 97. E-post: tomas.buren@netatonce.net

Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 32 Karlskrona.

Tel. 0709-831449. E-post: cotula@gmail.com

Kjell-Arne Olsson, Evavägen 32 H, 296 32 Åhus

Tel. 073-745 49 94. E-post: kjell-arne.olsson@tele2.se

Äldre nummer av *Parnassia* säljes

Beställ hos Margareta Edqvist, tel. 070-231 35 82

E-post: margareta.edqvist@telia.com

Föreningen Smålands Flora på Internet

Föreningens hemsidaadress >www.smalandsflora.com<

Föreningen finns även som en Facebookgrupp. Vi hoppas att den ska bidra till ett ökat intresse för botanik i landskapet, och att vi får fler engagerade medlemmar i föreningen.

Facebookgruppen heter **Smålands Flora**.

Sid 1

Bertil Möllerström

Småvänderot i sydvästra Småland

Sid 8

Tomas Burén

Bitterkrassing på en sydlig utpostlokal

Sid 9

Tomas Burén

Hängstarr funnen i Gullabo

Sid 10

Tomas Burén

Kotula även i Småland

Sid 11

Ingela Carlström

Årsmöte med djupdykning i Nybros flora

Sid 15

Sebastian Sundberg & Jan Y. Andersson

Inventera åkerogräs!

Sid 17

Uno Pettersson

Floraväktarläger i Gnosjö 12–16 augusti 2020

